

ADABIYOT DARSLARIDA QO'LLANILADIGAN METODLAR.

Gayliyeva Jemal Arazmirat qizi

Qoraqalpoq davlat universiteti Turkman adabiyoti yo'nalishi 2-kurs magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada adabiyot darslarida qo'llaniladigan asosiy metodlar va ularning ta'siri haqida batafsil ma'lumot beriladi. Bu metodlar, o'quvchilarning adabiy bilimlarini boyitish va ularni badiiy asarlarni yanada chuqurroq anglashga undashda muhim rol o'ynaydi.

Kalit so'zlar: adabiyot, badiiy asarlar, darslar, nazariya, metodlar, ijodiy fikrlash, tanqidiy tahlil, muloqot

Adabiyot darslari, o'quvchilarga badiiy asarlarni o'qish, tahlil qilish va baholash orqali adabiy tafakkurlarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu darslar, nafaqat adabiyotning nazariy asoslarini o'rgatish, balki o'quvchilarning ijodiy fikrlash, tanqidiy tahlil va muloqot ko'nikmalarini ham shakllantirishga xizmat qiladi. Adabiyot, insoniyatning madaniy merosini, tarixini va ruhiyatini aks ettiruvchi kuchli vosita bo'lib, dars jarayonida qo'llaniladigan metodlar orqali o'quvchilar badiiy asarlarni yanada chuqurroq tushunish imkoniyatiga ega bo'lishadi. Adabiyot darslarida qo'llaniladigan metodlar, o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlash, ularning fikrlarini ifodalash va ijodiy yondashuvlarini rivojlantirishga qaratilgan. Tahlil, muhokama, ijodiy ishlar va interaktiv faoliyatlar kabi metodlar, o'quvchilarning badiiy asarlarni o'z nuqtai nazaridan talqin qilishlariga yordam beradi. Tahlil metodi, badiiy asarlarning mazmuni, tuzilishi, uslubi va obrazlarini chuqur o'rganishga qaratilgan. O'quvchilar asarlarni o'qib, ularning asosiy g'oyalarini, qahramonlarining ichki dunyosini va muallifning niyatlarini aniqlashga harakat qiladilar. Bu metod, talabalarni tanqidiy fikrlashga undaydi va ularning badiiy ko'nikmalarini rivojlantiradi. Muhokama metodi, o'quvchilar o'rtasida fikr almashish va muhokama qilish imkoniyatini yaratadi. O'quvchilar asar haqida o'z fikrlarini bildirish, savollar berish va boshqa talabalar bilan o'zaro munosabatda bo'lish orqali badiiy asarni yanada chuqurroq tushunadilar. Bu metod, talabalarni o'z fikrlarini

ifodalashga va boshqalar bilan fikr almashishga rag'batlantiradi. Ijodiy ish metodi, talabalarni badiiy asarlarni o'z nuqtai nazaridan talqin qilishga undaydi. O'quvchilar asar asosida she'r, hikoya yoki esse yozish, badiiy obrazlar yaratish yoki sahna ko'rinishlarini tayyorlash orqali ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Bu metod, talabalarni ijodiy yondashuvga va badiiy ifoda vositalarini o'rganishga rag'batlantiradi. Interaktiv metodlar, o'quvchilarni dars jarayonida faol ishtirok etishga undaydi. Bu metodlar, guruhli ishlar, rolli o'yinlar, muhokama va boshqa interaktiv faoliyatlarni o'z ichiga oladi. O'quvchilar bir-birlari bilan muloqot qilib, badiiy asarlarni yanada chuqurroq tushunadilar va o'zaro fikr almashish orqali yangi g'oyalar kashf etadilar. Multimedia vositalari, adabiyot darslarida badiiy asarlarni o'qitishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Videolar, audio materiallar, slaydlar va boshqa vizual materiallar yordamida o'quvchilar asarlarning kontekstini, muallifning uslubini va badiiy obrazlarni yanada yaxshi tushunadilar. Bu metod, darslarni qiziqarli va interaktiv qilishga yordam beradi. Adabiyot darslarida tarixiy va madaniy kontekstni o'rganish, badiiy asarlarni yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi. O'quvchilar asarlarning yaratilgan davri, muallifning hayoti va madaniy muhitini o'rganish orqali asarning mazmunini va ahamiyatini yaxshiroq anglaydilar. Bu metod, talabalarni tarixiy va madaniy bilimlar bilan boyitadi. Adabiyot darslari, o'quvchilarning badiiy asarlarni o'qish, tahlil qilish va baholash orqali ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ijodiy fikrlash, o'quvchilarning o'z fikrlarini erkin ifodalash, yangi g'oyalarni kashf etish va muammolarni innovatsion yechimlar bilan hal qilish qobiliyatidir. Adabiyot darslarida o'quvchilarga ijodiy vazifalar berish, ularning ijodiy fikrlashini rag'batlantirishning samarali usulidir. Masalan, o'quvchilarga o'qilgan badiiy asar asosida o'z hikoyalarini yoki she'rlarini yozish vazifasi berilishi mumkin. Bu jarayonda, o'quvchilar o'z fikrlarini ifodalash va badiiy asarlarni yangi nuqtai nazardan ko'rish imkoniyatiga ega bo'lishadi. Shuningdek, guruhli loyihalar orqali o'quvchilar birgalikda ijodiy ishlar olib borishlari, fikr almashishlari va bir-birlaridan o'rganishlari mumkin. Adabiyot darslarida ochiq muhokamalar o'tkazish, o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. O'quvchilar o'z fikrlarini ifodalash, boshqalar bilan baham ko'rish va turli nuqtai nazarlarni tinglash orqali o'z bilimlarini kengaytiradilar. Badiiy asarlarni tahlil

qilish jarayonida, o'quvchilar o'z fikrlarini erkin ifodalashlari va muallifning niyatlarini tushunishga harakat qilishlari kerak. Bu, ularning tanqidiy fikrlash qobiliyatini ham rivojlantiradi. Ijodiy fikrlashni rivojlantirish uchun interaktiv faoliyatlar, masalan, rol o'ynash, improvizatsiya va ijodiy o'yinlar tashkil etish juda foydali. O'quvchilar badiiy asarlarni o'zlari ijodiy tarzda ifodalashlari, yangi g'oyalarni kashf etishlari va o'zaro fikr almashishlari mumkin. Bu jarayon, ularning ijodiy fikrlash qobiliyatini oshirishga yordam beradi. Adabiyot darslarida ijodiy muhitni yaratish, o'quvchilarning o'z fikrlarini erkin ifodalashlariga imkon beradi. O'qituvchilar, o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rag'batlantirish uchun ularni qo'llab-quvvatlashi va ularga maslahatlar berishi muhimdir. O'quvchilar o'z fikrlarini ifodalashda erkin bo'lishlari, yangi g'oyalarni kashf etishlari va ijodiy jarayonlarda ishtirok etishlari kerak. O'quvchilarni bir-biri bilan fikr almashishga undash, ularning ijodiy fikrlashini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. O'quvchilar o'zaro fikr almashish orqali yangi g'oyalarni kashf etishlari, turli nuqtai nazarlarni tushunishlari va ijodiy jarayonlarda bir-birlaridan o'rganishlari mumkin. Adabiyot darslarida o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, ularning badiiy asarlarni yanada chuqurroq tushunishlariga va o'z fikrlarini erkin ifodalashlariga yordam beradi. Ijodiy vazifalar, muloqot, interaktiv faoliyatlar va ijodiy muhit yaratish orqali o'quvchilar o'z ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishlari mumkin. Bu jarayon, nafaqat adabiyot darslarida, balki o'quvchilarning umumiy ta'lim jarayonida ham muhim ahamiyatga ega.

Xulosa: Adabiyot darslarida qo'llaniladigan metodlar, talabalarni badiiy asarlarni o'qish, tahlil qilish va baholash jarayonida faol ishtirok etishga undaydi. Tahlil, muhokama, ijodiy ish, interaktiv metodlar, multimedia vositalari va tarixiy kontekstni o'rganish kabi metodlar, o'quvchilarning adabiy tafakkurini rivojlantirishga, tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini oshirishga va badiiy asarlarni chuqurroq tushunishga yordam beradi. Ushbu metodlar, adabiyot darslarini qiziqarli va samarali qilishda muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. *Tojiyev A. Adabiyot darslarida suhbat – T.: O‘qituvchi.1997.*
2. *Матчанов С. Умумтаълим тизимида адабиётдан мустақил ишларни ташкил қилиш. Педагогика фанлари докт. дисс. автореф. –Т., 1998.*
3. *Husanboyeva Q.P. Adabiyot ta’lim jarayonida o‘quvchilarni mustaqil fikrlashga o‘rgatishning ilmiy-metodik asoslari,- pedagogika fanlari boyi.fals.dokt. diss. T. 2006.*
4. *To‘raqulov E., Rahimov S. Abu Rayhon Beruniy ruhiyat va ta’lim-tarbiya haqida. – T.: O‘qituvchi, 1992. –80 b.*
5. *Nishonova Z. Ijodiy mustaqil fikrni tarbiyalashda o‘qituvchining rolini yanada oshirish // Ta’lim va tarbiya. 2001.№ A1. –B. 40-41*